

Enhedslistens integrationspolitik:

Stop diskriminationen!

Vedtaget af Enhedslistens Hovedbestyrelse den 20. august 2005

- *Stop diskriminationen på arbejdsmarkedet*
- *Retten til en bolig, også for de etniske mindretal*
- *Integration og uddannelsessystemet*

»Integration« er efterhånden blevet et diskriminerende ord. Ofte og oftere bliver det brugt i den betydning, at de etniske minoriteter blot skal lære at underordne og tilpasse sig nogle allerede eksisterende normer i »danskernes« statiske samfund. »Integrationspolitik« er kommet til at handle om *problemerne med* de etniske minoriteter – frem for det nok så oplagte: de *etniske minoriteters problemer* med at få en plads i samfundet.

Enhedslistens integrationspolitik har solidt udgangspunkt i kravet om, at etniske minoriteter lige som alle andre befolkningsgrupper skal have ordentlige livsvilkår, at ingen må diskrimineres, og at alle skal have samme rettigheder – også til forskellighed.

Hvad er det så for »integrationsproblemer« de etniske minoriteter i Danmark har?

Alt for mange har ingen uddannelse eller i hvert fald ingen uddannelse, som anerkendes på det danske arbejdsmarked. Alt for mange er arbejdsløse og på kontanthjælp, fordi de ikke har uddannelse og/eller fordi de diskrimineres på arbejdsmarkedet. Alt for mange har ikke muligheder på boligmarkedet – fordi de mangler netværk, fordi de mangler penge, og fordi der diskrimineres på boligmarkedet. De etniske minoriteter rammes med andre ord i alt for høj grad af sociale problemer og fattigdom.

Dertil kommer, at den førte integrationspolitik i stadig stigende grad udskiller og udstiller de etniske minoriteter, som nogle der – på grund af deres anderledes kultur – ikke vil integreres og ikke vil arbejde, som islamiske fundamentalister, som kvindeundertrykkere og meget mere.

Følgelig straffes minoritetsgrupperne over en bred kam med lavere sociale ydelser, med yderligere indsnævring af mulighederne på boligmarkedet, med særlige reguleringer af ægteskabsindgåelse – kort sagt med en lang række diskriminerende tiltag, som skaber yderligere social marginalisering og eksklusion, ikke integration. Selv på barer og diskoteker udsættes etniske minoriteter for åbenlys diskrimination.

En ny underklasse

Resultatet er, at en særlig 'sort' underklasse af andenrangsborgere er i færd med at blive skabt i Danmark. Udskillelsen rammer de etniske minoriteter som har fast ophold i landet. Det vil sige de flygtninge, som er sluppet igennem asylsystemets nåleøje og de indvandrere og deres efterkommere, som har lagt hårdt arbejde i 60'ernes og 70'ernes tunge industri. Samtidig hænger denne udskillelse også sammen med bestræbelserne på at lukke landet så effektivt som muligt for nye flygtninge og indvandrere – især ved horrible indskrænkninger af familiesammenføringsretten, og ved at flygtninge afskæres fra at komme til Danmark og søge asyl.

Kulturforskelle er ikke uden betydning og undertiden heller ikke uden problemer. Men frem for at skabe et billede af en generel kulturel anderledeshed, som for tiden er stærkt præget af islamofobiske og generelt meget negative holdninger, er det vigtigt at indse, at de etniske minoriteter består af grupper og personer, som er yderst forskellige, også hvad angår kulturel

baggrund og religiøst tilhørsforhold. Kulturkonflikter tackles ikke ved at gøre dem almene og uoverstigelige, men derimod ved at tage fat i dem praktisk og politisk i deres rette sammenhæng.

En politik for alle udsatte grupper

Enhedslistens integrationspolitik vil inkludere frem for at ekskludere og marginalisere, og tager afsæt i, at der først og fremmest skal føres en ordentlig socialpolitik, arbejdsmarkedspolitik, uddannelsespolitik, boligpolitik osv.; en politik som kommer alle socialt udsatte og fattige i Danmark til gode.

For at gavn de etniske minoriteters integration skal de diskriminerende tiltag fjernes. Det gælder den meget synlige diskrimination, som f.eks. den særligt lave starthjælp, som især rammer nyankomne flygtninge og familiesammenførte. Det gælder den mere usynlige, som f.eks. frasorteringen af personer med anden etnisk baggrund på det private og offentlige arbejdsmarked. Der skal udformes særlige indsatser som har til hensigt at ligestille disse grupper med resten af befolkningen. Folkeskolen skal f.eks. gears til at rumme de tosprogede børn, således at disse børn får mod på og kvalifikationer til at lære mere og føler sig som anerkendte borgere i det højtbesungne danske demokrati.

I det følgende findes Enhedslistens bud på bekæmpelse af diskrimination og særlige integrerende indsatser på tre betydningsfulde samfundsområder: 1) Arbejdsmarkedet, 2) uddannelsessystemet og 3) boligmarkedet. Eftersom etniske minoriteter er indbyggere i Danmark som alle andre indbyggere, vedrører alle politikområder også dem. En god socialpolitik er f.eks. en socialpolitik, som virker integrerende i forhold til alle borgere, herunder også de etniske minoriteter.

Stop diskriminationen på arbejdsmarkedet

Indledningsvis skal det pointeres, at dette papir nødvendigvis skal ses i sammenhæng med Enhedslistens øvrige arbejdsmarkedspolitik om at:

- Der skal skabes flere arbejdspladser.
- Det eksisterende arbejde skal fordeles bedre.
- Modstand mod tvangsaktivering – herunder:
 - At man skal få en rimelig løn for at arbejde i et aktiveringstilbud.
 - At man skal optjene ret til dagpenge i forbindelse med aktivering.

Starthjælp

Starthjælp er diskriminerende og hjælper ikke folk i arbejde.

Starthjælpen gør flygtningefamilierne til en særlig underklasse, med ringe chancer for at blive en del af arbejdsmarkedet og af det almindelige samfundsliv.

Starthjælpen er et skræmmende billede på regeringens socialpolitiske forståelse af, hvad der skal til, for at folk kommer i arbejde – og det må frygtes, at denne »forståelse« vil vinde indpas på det øvrige socialpolitiske område.

Regeringen har indført den markant lave starthjælp i stedet for kontanthjælp. Det er en regel om optjening af ret til sociale ydelser, hvor man skal have opholdt sig i Danmark i 7 ud af 8 år, for at have adgang til fulde sociale ydelser. Der er ingen tvivl om, at reglen retter sig særligt mod etniske

minoriteter, og at regeringen har ønsket at ramme netop denne gruppe. Men for at undgå at man direkte kan påvise, at der er tale om diskrimination, gælder reglen altså også etniske danskere, der har opholdt sig udenfor EU og Norden i mere end ét af de seneste 8 år. Starthjælpen er med andre ord diskriminerende, da den primært rammer en bestemt gruppe i befolkningen, der stilles økonomisk svagere end den øvrige del af befolkningen på kontanthjælp.

Der er argumenteret med, at starthjælpen skal være et incitament til at folk tager arbejde. Det er fuldkommen nonsens at lavere ydelser skulle bringe folk i arbejde. Det er påvist, at starthjælpen ikke har medført, at flere etniske minoriteter er kommet i arbejde. Det er altså snarere de danske arbejdspladser, der skal have incitament til at ansætte etniske minoriteter.

Som nyankommet i Danmark har man utrolig svært ved at få job, da de danske arbejdspladser som oftest stiller krav om f.eks. dansk kundskaber. Den særligt lave ydelse løser ikke det problem, men giver blot de nyankomne udlændinge et yderligere problem.

Kontanthjælp

Også de seneste års stramninger i kontanthjælpsydelserne, såsom nedsættelse af og loft over kontanthjælpen efter 6 måneder, rammer de etniske minoriteter særlig hårdt. Det er især reglerne om loft over den samlede hjælp (kontanthjælp, boligstøtte og den særlige støtte til personer med høje boligudgifter eller stor forsørgerbyrde), der indebærer et stort fald i forsørgelsesgrundlaget for kontanthjælpsmodtagere.

Ligesom for starthjælpens vedkommende er begrundelsen, at en lavere forsørgelsesydelse vil skabe et økonomisk incitament for folk til at søge arbejde. Men igen handler det om, at arbejdspladserne ikke er åbne for de etniske minoriteter. De mange modtagere af langvarig kontanthjælp blandt disse grupper, ikke mindst børnefamilierne, lever i fattigdom med marginalisering og udstødning til følge.

Det koster nemlig penge at blive integreret i det danske samfund.

En kommune kan beslutte at fratage en ægtefælle til en kontanthjælpsmodtager kontanthjælpen og i stedet udbetale et tillæg (forklædetillægget) på omkring 1/4 af kontanthjælpen, såfremt den skønner, at den hidtidigt hjemmearbejdende ægtefælle ikke kan dokumentere at forsøge at udnytte sine arbejdsmuligheder.

Denne regel virker dobbeltdiskriminerende, idet den som oftest rammer kvinder fra de etniske minoriteter.

Enhedslistens krav:

- Starthjælpen skal afskaffes og de personer, der modtager den i dag, skal have almindelige sociale ydelser.
- Afskaf nedsættelsen af kontanthjælpen samt loftet over den samlede hjælp.
- Afskaf ægtefællertillægget (forklædetillægget) og erstat det med almindelig kontanthjælp til begge ægtefæller.

Socialsystemets håndtering af etniske minoriteter

Modtagelse og integration af nyankomne etniske minoriteter skal ske med udgangspunkt i og respekt for deres ressourcer.

De offentlige institutioner skal gå forrest i kampen mod diskrimination af etniske minoriteter.

Det offentlige og sociale system, som for nyankomne ofte er den første kontakt med Danmark, skal medvirke til at skabe respekt for kulturel mangfoldighed. Det vil sige medvirke til at udvide rammerne for, hvordan man kan være dansk og dermed understøtte udviklingen af et multikulturelt samfund uden diskrimination og racisme. Der er derfor behov for, at sagsbehandlere m.fl. har kompetencer til at understøtte denne udvikling – og ikke mindst er der stort behov for, at flere etniske minoriteter bliver ansat i det offentlige / sociale system.

De flygtninge, der får opholdstilladelse, har ofte været udsat for tortur og traumatiserende oplevelser. Mange har brug for behandling af følgerne af disse oplevelser, men de lange ventelister til behandling forhindrer den enkelte og familiens integration i Danmark. Det er afgørende, at det sociale system geares til at håndtere denne gruppe – med viden og kapacitet.

Det ses for tit, at personer med højt kvalificeret baggrund, men tilhørende en etnisk minoritet, ender med ikke at udnytte disse kvalifikationer og i stedet tager jobs, der ikke kræver nogen særlige kvalifikationer. Eller eventuelt tvinges til at tage uddannelser forfra, da det danske system ikke anerkender deres kvalifikationer og kompetencer. Dette er en stærkt utilfredsstillende situation for den enkelte og er dyrt for samfundet.

Enhedslistens krav:

- Det sociale systems samarbejde med etniske minoriteter skal tage udgangspunkt i de ønsker og ressourcer den enkelte har.
- Sagsbehandlere skal rustes bedre til at modtage flygtninge – både hvad angår viden og ressourcer.
Og i deres samarbejde med den enkelte og vedkommendes eventuelle familie skal der være særlig opmærksomhed på særligt sårbare grupper.
- Uddannelse og efteruddannelse af sagsbehandlere m.fl. skal sikre viden om at arbejde i et multikulturelt samfund og om at arbejde med etniske minoriteter.
- Der skal uddannes og ansættes flere (tosprogede) etniske minoriteter i det offentlige – herunder i det sociale system som sagsbehandlere, jobkonsulenter mv.
- Der skal afsættes flere ressourcer til behandling som følge af tortur og traumatiserende oplevelser.
- Sagsbehandlere, jobkonsulenter, vejledere m.fl. skal have mere viden om de uddannelses- og erhvervsmæssige baggrunde, som flygtninge og indvandrere kommer til landet med. Denne viden, samt øget brug af Center for Vurdering af Udenlandske Uddannelser (CVUU), skal sætte dem i stand til – i samarbejde med den enkelte – at vejlede om fremtidsmuligheder for den enkelte i forhold til arbejde og (efter)uddannelse.

Arbejdsløshed

Målet er et åbent arbejdsmarked for alle. Kampen mod arbejdsløshed for etniske minoriteter er en del af kampen mod arbejdsløshed generelt.

Etniske minoriteter er stærkt overrepræsenterede i køen af arbejdsløse, og det er et faktum, at etniske minoriteter generelt ansættes sidst og fyres først. Det er påvist, at Arbejdsformidlingen har været med til at opfylde ønsker fra arbejdsgivere, som ikke ønsker personer fra de etniske minoriteter som arbejdskraft.

Det er flere gange påvist, at diskrimination er den primære årsag til, at etniske minoriteter er overrepræsenterede i arbejdsløshedsstatistikkerne. De danske arbejdspladser vælger ganske enkelt folk med fremmed-klingende navne og anden hudfarve fra.

Krav om danske sprogkundskaber kan være en arbejdsgivers dårlige undskyldning for ikke at ansætte etniske minoriteter. Derfor er det afgørende, at danskkrav er synlige og præcise, så det er muligt at vurdere hvilke krav, der stilles, og om de er relevante for stillingen.

Politisk pres skal sikre, at de offentlige arbejdspladser går forrest i kampen mod diskrimination blandt andet gennem en aktiv etnisk personalepolitik og krav om dette til de virksomheder, man samarbejder med.

Repræsentationen af etniske minoriteter ansat i det offentlige bør svare til, hvor stor en del af befolkningen de udgør. Der er f.eks. brug for etniske minoriteter i politiet, levnedsmiddelkontrollen, socialcentre, ældreomsorgen, hospitaler, daginstitutioner og skoler.

Også fagforeningerne skal medvirke aktivt og offensivt i kampen mod diskrimination.

Enhedslistens krav:

- Danske arbejdspladser – offentlige som private – skal formulere en strategi for at være mangfoldige – både hvad angår etnicitet, køn, handicappede mv.
- Der skal indføres en etnisk personalepolitik på alle danske arbejdspladser af en vis størrelse for at sikre, at sammensætningen af ansatte på alle niveauer på arbejdspladsen afspejler de etniske minoriteters andel i befolkningen.
Som en del af den etniske personalepolitik bør antallet af etniske minoriteter, der indkaldes til samtale, svare til etniske minoriteters andel i samfundet. Dermed kan der sikres mulighed for at præsentere deres kvalifikationer.
- Offentlige arbejdspladser skal stille krav om aktiv etnisk personalepolitik hos de virksomheder, de offentlige samarbejder med. Den etniske personalepolitik skal stilles op som en del af virksomhedens »sociale regnskab«/ »etniske regnskab«.
- Danskkrav skal være synlige og præcise, så det er muligt at vurdere hvilke krav, der stilles, og om de er relevante for stillingen.
- Der bør fortsat være tilskudsmuligheder for arbejdspladser særligt rettet mod etniske minoriteter, da det kan være en afgørende hjælp til at få arbejde.
- Fagforeningerne skal lægge pres på virksomheder, der tydeligt undgår at ansætte etniske minoriteter, ligesom man bør gennemtvinge princippet om »længst ledig – først i arbejde«. Dette princip vil være en støtte til alle ledige, og især etniske minoriteter, der ofte står svagest på arbejdsmarkedet.

Efteruddannelse og opkvalificering

Der skal være øget fokus på efteruddannelse og opkvalificering af etniske minoriteter – både i virksomhederne og i det offentlige system.

Mange etniske minoriteter er ufaglærte og har ingen eller meget lidt uddannelse. Derfor er det afgørende for deres mulighed for at få arbejde eller at fastholde deres arbejde, at de har særligt gunstige vilkår for efteruddannelse og opkvalificering.

Tilbud om efteruddannelse og opkvalificering skal naturligvis tage udgangspunkt i den enkeltes ressourcer, behov og ønsker. Udsigtsløse aktiveringskurser mv. støtter ikke folk til at komme i arbejde, men har ofte alene karakter af opbevaring og noget-for-noget tankegangen.

Det er et problem, at Arbejdsformidlingen m.fl. ikke tilbyder faglige kurser til arbejdsløse i første ledighedsår. Det kan være af afgørende betydning at kunne få efteruddannelse og opkvalificering straks, man er blevet ledig.

For at sikre relevant fagligt indhold og omfang skal faglige kurser etableres i samarbejde med uddannelsesinstitutioner og faglige organisationer.

Etniske minoriteter får stort set ikke anerkendt deres medbragte uddannelses- og erhvervs erfaringer i Danmark. Alt for ofte skal man tage hele eller store dele af uddannelsen forfra – et stort spild for den enkelte og for samfundet. Konkret betyder det, at mange med udenlandske uddannelser må tage ufaglært arbejde, da det kan være et uforholdsmæssig langvarigt projekt at starte forfra i et dansk uddannelsessystem.

Enhedslistens krav:

- Særlige ressourcer til efteruddannelse og opkvalificering af etniske minoriteter.
- Der skal udbydes varierede efteruddannelses tilbud, som bygger videre på allerede erhvervede kvalifikationer, herunder f.eks. individuelt tilrettelagt danskundervisning og relevante kombinerede uddannelses- og jobtræningsforløb.
- Stop for opbevarings-aktivering og tilbud om faglige kurser etableret i samarbejde med uddannelsesinstitutioner og faglige organisationer.
- Der skal sikres mulighed for anerkendelse af medbragt uddannelses- og erhvervs erfaring – f.eks. gennem prøvemuligheder for boglige uddannelser og anerkendelse af konkret erhvervs erfaring.

Fagligt arbejde

Det er en vigtig opgave for alle dele af fagbevægelsen at bekæmpe enhver form for diskrimination og racisme – uanset om den kommer fra arbejdsgivernes eller egne rækker.

Fagforeningerne har problemer med at aktivere og inddrage etniske minoriteter – og etniske minoriteter føler sig ikke velkomne og har ikke indtryk af, at fagforeningerne beskæftiger sig med f.eks. diskrimination (nogle føler sig ligefrem diskriminerede i eller af deres fagforening).

Det er afgørende, at fagforeningerne går aktivt og offensivt ind i kampen mod diskrimination på arbejdspladsen. Og mere afgørende er det, at de etniske minoriteter selv kæmper mod diskrimination og for ordentlige løn- og arbejdsvilkår gennem deres fagforening.

Enhedslistens krav:

- Fagforeningerne skal aktivt forholde sig til og markere sig i den overordnede integrationspolitik i det danske samfund.
- Alle fagforeninger skal have en handlingsplan i forhold til inddragelse af etniske minoriteter i det faglige arbejde og servicering af denne gruppe af medlemmerne. En elementær opgave er at sikre oversættelse af relevante tryksager, pjecer mv.
- Fagforeningerne bør opfordre etniske minoriteter til selvorganisering. F.eks. ved støtte til og stiftelse af et særligt udvalg for etniske minoriteter, hvor etniske minoriteters særlige problemer på arbejdspladsen og i fagforeningen kommer frem.
- Der skal være en særlig ekspertise i fagforeningerne om etniske minoriteters vilkår, uddannelses- og erhvervsbaggrunde fra typiske flygtninge- / indvandrerlande inden for de faglige områder, diskrimination m.v. (etniske konsulenter a la RBF og IDA).
- Fagforeningerne bør have en særlig enhed, der går aktivt ind i sager om diskrimination af deres medlemmer og hjælper med til, at sagerne behandles i Klagekomitéen for Etnisk Ligebehandling.
- Fagforeninger må sikre, at deres organisation afspejler de etniske minoriteters andel inden for området, dvs. en etnisk organisationspolitik, og dermed vise, at fagligt arbejde også er for etniske minoriteter.
- Fagforeningerne skal understøtte, at etniske minoriteter bliver valgt som tillidsfolk, f.eks. ved at tilbyde faglige kurser særligt for etniske minoriteter. Det er særligt oplagt på arbejdspladser med mange etniske minoriteter.
- Tillidsrepræsentanterne skal sikres viden om diskrimination, etnisk personalepolitik mv.

Løntrykkeri og sort arbejde

Den eneste effektive måde at bekæmpe det »marginale arbejdsmarked« på, er ved at afskaffe marginaliseringen af mennesker.

Når det stort set er umuligt at få arbejde i Danmark, kan enkeltpersoner med minoritetsbaggrund føle sig pressede – eller fristede – til at tage sort arbejde samt at arbejde på urimelige vilkår – både i strid med overenskomst og regler om arbejdsmiljø. Dertil kommer muligheder for at udnytte arbejdere fra de nye EU-lande til at arbejde til under mindstelønnen – igen overenskomststridigt og imod arbejdsmiljøregler mv.

I kampen mod sort arbejde og løntrykkeri har fagforeningerne en afgørende rolle med at sikre overenskomstmæssig løn og arbejdsvilkår for *alle*. Her er der en særlig opgave i forhold til etniske minoriteter, der umiddelbart står svagere på arbejdsmarkedet og derfor ofte vil have vanskeligere ved at stille krav. Fagforeningerne har en særlig opgave i forhold til de vilkår, som etniske minoriteter har på arbejdspladserne og skal søge at organisere disse grupper.

Videre er det nødvendigt med internationalt samarbejde med faglige organisationer for at sikre løn- og arbejdsvilkår på internationalt plan og dermed kæmpe mod virksomhedernes (både nationale og multinationale) udnyttelse af arbejdskraften. Hvad enten de flytter arbejdspladser til dårligt betalte arbejdere med elendigt arbejdsmiljø, eller de importerer arbejdskraft, som udnyttes og tvinges til at arbejde under urimelige vilkår.

Enhedslistens krav:

- Første skridt mod sort arbejde blandt etniske minoriteter er at sikre deres adgang til »det hvide arbejde« og herunder også adgang til uddannelse – dvs. at diskriminationen på arbejdsmarkedet skal bekæmpes.
- Det skal sikres, at der er lige løn og arbejdsvilkår for lige arbejde – også for nyankomne etniske minoriteter fra EU eller andre dele af verden. Fagforeningerne skal bekæmpe den slaverilignende udbytning af sort arbejdskraft. De skal afsløre bagmændene og få oprettet legale og overenskomstdækkede arbejdspladser, samt søge at organisere de ansatte.
- Fagforeningerne skal intensivere det internationale samarbejde i kampen for lige løn og arbejdsvilkår for lige arbejde.

Retten til en bolig, også for de etniske mindretal

Politikere fra de systembærende partier er blevet enige om, at Danmark har fået et »ghettoproblem«, fordi mange indvandrere og efterkommere bor sammen i bestemte kvarterer. I stedet for at sætte fokus på de sociale problemer, arbejdsløshed, fattigdom, misbrug, ungdomskriminalitet m.v., som nogle af de almennyttige boligområder er plaget af, har man gjort den etniske sammensætning til hovedpunktet: Når der er problemer, er det fordi »de« (etniske minoriteter) klumper sig sammen, og løsningen er tvangsspredning af »dem«.

Denne vinkel er Enhedslisten helt uenig i.

Dette svarer helt til, hvad der er sket i USA, hvor de sociale problemer som fattigdom, misbrug og kriminalitet i de sorte byområder, af konservative politikere bliver forklaret som de fattiges egen skyld. Som i USA sætter mange danske politikere og medier en i realiteten racistisk dagsorden, hvor »de fremmede« får skylden for problemer, som i virkeligheden er samfundsskabte. I stedet for at sætte spørgsmålstejn ved den kapitalistiske markedskonomis udstødningsmekanismer, udpeger man nogle syndebukke – og hvad er mere taknemmeligt, end at udpege de mennesker, som ikke ligner flertalsbefolkningen.

Sociale problemer i boligområder

Den høje arbejdsløshed blandt etniske mindretal er et centralt problem. Hvor faderen traditionelt har været forsørgeren, er mange i dag henvist til kontanthjælp, aktivering og sort arbejde for at klare sig. Mange unge mænd og drenge mangler meningsfyldte rollemodeller, og når de – efter et ofte ikke særligt vellykket skoleforløb – møder den åbenlyse diskrimination i det danske samfund, hvor et »forkert« efternavn betyder udelukkelse fra størstedelen af arbejdsmarkedet, så er det ikke mærkeligt, at en del af disse unge havner i ungdomsbander og kriminalitet. Kvinder, der også er udsat for diskrimination på arbejdsmarkedet, bliver ofte henvist til rollen som hjemmegående husmødre.

Men det er ikke kun de etniske minoriteter, der er ramt af sociale problemer. Ofte er de etnisk danske beboere i de samme bebyggelser mindst lige så hårdt ramte. Også blandt disse er alt for mange udstødt af arbejdsmarkedet, på understøttelse, kontanthjælp eller (førtids-)pension. Dertil kommer, at også misbrugere og psykisk syge ofte henvises til netop de samme boligkvarterer – og

at de voldsomme nedskæringer på døgnbehandlingstilbudene til disse kun i utilstrækkelig grad kompenseres af ambulante tilbud i distrikterne.

De problemer, en koncentration af arbejdsløshed, fattigdom og andre sociale problemer ikke overraskende kan give, misbruges af politikere fra det yderste højre og langt ind i Socialdemokratiet. Der udsprede generaliseringer og fordomme, der fremstiller alle indvandrere som kriminelle, analfabeter og religiøse fanatikere, og de etniske minoriteters lige rettigheder, især deres ret til at bosætte sig frit, anfægtes.

Det er en uhørt vigtig opgave for venstrefløjten at sætte en anden dagsorden, der tvært imod kan samle på tværs af de etniske skel med om krav til reelle løsninger.

Enhedslistens krav:

- De såkaldte »ghetto-problemer« skal først og fremmest løses ved at afskaffe udstødelse, diskrimination og fattigdom – blandt såvel flygtninge og indvandrere som danskere.
- Øget økonomi til kvarterløft, byudvikling, byfornyelse og beboerrådgivning, så også mindre ressourcestærke boligområder kan skabe gode boligforhold.
- Kvarterløft skal være en helhedsorienteret indsats, der sætter ind på mange felter (institutioner, erhverv, fritids- og kulturtilbud, fysisk miljø, boligforbedringer m.v.) og som involverer beboerne.
- Støtte til opbygning af sociale (græsrods-)organiseringer, der har afsæt i de faktiske ressourcer i lokalområderne. Professionelle beboerrådgivere og socialarbejdere, der ikke bor i området, kan evt. støtte, men langt fra erstatte en selvorganisering i boligområderne.

En skævvredet og diskriminerende boligpolitik

De problemer, der ofte betegnes »ghetto-problemer«, er altså ikke i udgangspunktet *fortrinsvis* boligpolitiske, men andre slags sociale problemer. Disse sociale problemer, der skyldes det kapitalistiske samfunds generelle udstødemekanismer såvel som diskriminationen af de etniske minoriteter, løses ikke ved at fordele dem geografisk over lidt større geografiske områder. De løses ved at bekæmpe diskriminationen og kapitalismen(-s udstødelse), som det beskrives i andre dele af dette dokument og Enhedslistens samlede program.

Men boligpolitikken er *også* en del af den sociale ulighed og diskriminationen af de etniske mindretal. Det er helt ved siden af virkeligheden at tale om et frit boligvalg for de økonomisk svage grupper og de etniske mindretal. For familier og enlige med lav indkomst og begrænsede eller ingen lånemuligheder er lejeboliger i det almennyttige byggeri – og endda bestemte dele af det almennyttige byggeri – ofte den *eneste* mulighed. Undersøgelser viser, at mange indvandrere gerne vil bo i nærheden af andre indvandrere – men langt de fleste ønsker samtidig at bo i kvarterer med mange etniske danskere også.

Der bliver ført »klassekamp fra oven«. Velhaverenklaverne breder sig om de store byer – ikke kun København, men også Århus, Odense og Aalborg. En stigende velstand, som er ulige fordelt, samt en voldsom prisudvikling på ejerboligmarkedet har skabt en voksende social polarisering. Klasseforskellene vokser, og samfundsgrupper lever i voksende grad adskilt fra hinanden. Og når

man ikke kender og møder hinanden, skabes der grobund for angst og frygt for »de fremmede« i de såkaldte ghettoer.

Beboersammensætningen har i nogle kvarterer været så skæv, at boligmiljøet og beboersammensætningens udvikling er kommet ind i en negativ spiral, hvor der simpelthen ikke har været beboere nok med overskud til at være drivende kræfter i boligforeningsarbejdet, fordi mange af dem, der har ressourcer til at indgå i sådan noget, er søgt væk.

Enhedslistens krav:

- Etablering af lejeboliger i fornødent omfang i alle kommuner. Staten skal sikre, at der i alle kommuner er en vis minimumsprocent af boligmassen, der er almennyttige boliger.
- Forbedrede lånemuligheder for byggeri af lejeboliger i den almene sektor.
- Lavere huslejer, som kan gøre lejeboliger konkurrencedygtige med ejerboliger og herved fastholde en blandet beboersammensætning i det almene byggeri.
- Kommuner må ikke »gratis« kunne eksportere sociale problemer til andre kommuner.
- Planlægning af »blandede« byer og bydele – med et varieret udbud af både ejer- og lejeboliger – samt erhverv, kulturelle institutioner/tilbud og idrætsfaciliteter.

Flere rettigheder på boligmarkedet

Enhedslisten er modstandere af den boligpolitik, der betyder en voldsom koncentration af samfundets aller fattigste og mest undertrykte lag – og en adskillelse af disse lag fra resten af arbejderklassen. Der er tale om en dobbelt udstødning, når de udstødte fra arbejdsmarkedet også er udstødte fra de boligkvarterer, hvor den øvrige befolkning bor.

Derfor kræver Enhedslisten indgreb over for de mekanismer på boligmarkedet, der forhindrer et friere boligvalg for de fattige og de etniske minoriteter. Vi vil skabe flere boligmuligheder og flere rettigheder for de svageste grupper.

Denne form for »spredningspolitik« er imidlertid den stik modsatte af den tvangsspredning af de fattige, som regeringen går ind for – og som de øvrige oppositionspartier desværre også har erklæret sig åbne overfor. Deres forslag til sociale kvoter handler ikke om at åbne boligmarkedet for de socialt svage og etniske minoriteter, men tvært imod om at diskriminere disse yderligere: Kontanthjælpsmodtagere (læs: især fra de etniske minoriteter) skal simpelthen kunne miste deres plads på ventelisten til et bestemt byggeri, hvis der er »for mange af dem i forvejen«. Den slags åbenlyse diskrimination og afskaffelse af almindelige borgerrettigheder for kontanthjælpsmodtagere og etniske minoriteter vender Enhedslisten sig stærkt imod.

Ved etablering af yderligere tilbud for denne gruppe er det derimod vigtigt for Enhedslisten at sikre muligheden for gruppevis integration, som der er gode erfaringer med. Derfor er det ikke et mål at sprede de etniske minoriteter *mest* muligt, tvært imod må det være en borgerret også at søge bolig i nærheden af andre med samme etniske baggrund.

Også arbejdere og funktionærer med gode indkomster har svært ved at finde boliger, de har råd til, især i de store byer. Disse grupper har interesse i gode og billige boliger beliggende godt i forhold til arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner. En anden boligpolitik skal stoppe diskriminationen

og forbedre mulighederne for de fattigste og de etniske minoriteter – men også løse de generelle boligproblemer.

Enhedslistens krav:

- Ingen åbenlyse eller skjulte kvoter, der underminerer økonomisk svages eller etniske minoriteters lige rettigheder i forbindelse med tildeling af lejeboliger i den almenlystige sektor.
- Alle skal have samme ret til frit at bosætte sig. Afskaffelse af den op til 7 år lange stavnbinding af flygtninge.
- Håndhævelse af fattige/økonomisk svage menneskers og etniske minoriteters retssikkerhed også i den private boligsektor – bl.a. ved hjælp af lovgivning mod diskrimination og håndhævelse af denne lovgivning.
- Etablering af juridiske rådgivningskontorer for fattige/økonomisk svage borgere overalt – gerne tilknyttet lokale politiske organiseringer og interesseorganisationer.
- Forsvar for lovgivningen om tildeling af almene boliger i henhold til medlemsnummer/anciennitet, idet det sikrer fattige/økonomisk svage mennesker adgang til en bolig. Fælles boliganvisning mellem boligforeninger med henblik på fælles initiativer.
- Indførelse af boliganvisning – med åbne ventelister og 25% anvisningsret – også i det private udlejningsbyggeri.
- Kortlægning af diskrimination og ulighed på boligmarkedet med henblik på yderligere initiativer, der kan modvirke dette.
- Forbud mod enhver form for udstykning af lejeboliger, herunder de almene boliger.
- Udvikling af forslag til en mere retfærdig boligøkonomi, som kan dæmpe prisudviklingen og den privatiserede værdistigning i ejersektoren og begrænse de enorme offentlige subsidier til ejerboligmarkedet.
- Initiativer til at ændre beboersammensætningen i områder med en særlig skæv sammensætning socialt og/eller etnisk skal bygge på frivillighed og tilbud om boliger i andre boligområder, f.eks. som tilbud til familier på venteliste.

Enhedslisten ser det som sin opgave også udenomsparlamentarisk at arbejde for disse krav – herunder at bidrage til opbygningen af rådgivninger og sociale modbevægelser og græsrodsorganiseringer i boligområderne.

Integration og uddannelsessystemet

I Enhedslisten ønsker vi at skabe bedst mulige betingelser for personlig udvikling og deltagelse i samfundslivet, uanset kulturel og social baggrund. Derfor er det vores politik at åbne uddannelsessystemet for alle. Når der tales om manglende integration, nævnes ofte kultur og religion, hvor årsagen i virkeligheden er social udelukkelse. At åbne systemerne for folk med anden etnisk baggrund betyder derfor i mange sammenhænge også lettere adgang for de danske børn og voksne, som af den ene eller anden årsag ikke bruger mulighederne for uddannelse. Vellykket integration bygger på deltagelse i samfundslivet og lyst og evne til deltagelse er afhængig af personlig udvikling og vækst. Derfor er uddannelsessystemet og den måde, det forvaltes på, en afgørende brik i Enhedslistens integrationspolitik.

Daginstitutioner

I vuggestuen og børnehaven udvikles barnet gennem aktiviteter og samvær med andre børn i samspil med kyndige voksne. For mange børn er det det første møde med et andet sprog og andre kulturelle særheder. Men skal institutionerne blive andet end en passiv opbevaring af børnene og give gode muligheder for sproglig stimulering og kendskab til hinanden gennem leg, skal mange års nedskæringer i personale og ressourcer vendes til investering i mere tid og plads til børnene.

Institutionerne er mødestedet for børn på tværs af kulturel baggrund, men også for børn med en fælles lokal tilknytning. I Enhedslisten ønsker vi hverken ghettoer i Gentofte eller på Nørrebro og vi arbejder for en helt anden boligpolitik. Vi afviser imidlertid tvangsroking af børn i integrationsens navn. Behovet for tryghed og lokalt tilhørsforhold er ikke anderledes end alle andre steder.

Kommuner skal kunne oprette indskrivningsdistrikter for vuggestuer og børnehaver i lighed med skoledistrikter. Indskrivningsdistriktet definerer barnets ret til at blive indskrevet før børn, som ikke bor i indskrivningsdistriktet. Distriktet kan omfatte flere vuggestuer og børnehaver og bør afstemmes således, at alle børn kan følges fra vuggestue til børnehave. Set ud fra en integrationsvinkel betyder det imidlertid – ud over at en anden boligpolitik er nødvendig – at kommunerne må være parate til at tilpasse ressourcerne til den enkelte institution og at man skal satse på uddannelse og ansættelse af flere tosprogede pædagoger for at gøre den enkelte institution bedre rustet til at formidle sprog og kultur.

Folkeskolen

Såfremt Folkeskolen lever op til formuleringerne i folkeskoleloven, er meget nået i forhold til en pædagogik for opdragelse, aktiviteter og undervisning, der fremmer den personlige udvikling og en gensidig respekt, forståelse og samvirke mellem forskellige – også etnisk betonedede – kulturer. Som med institutionerne hænger en hel del af problemerne med at føre målsætningen ud i livet sammen med prioriteringen af folkeskolen. Et politisk opgør med nedskæringspolitikken er nødvendig. En god folkeskole koster penge.

I Enhedslisten er vi fortalere for:

- En generel aktivitets- og oplevelsesrig undervisning, der åbner skolen i forhold til samfundet.
- En målrettet emneorientering af fagplaner som styrker en international orientering.
- En øget vægt på værdiorienterede kulturaktiviteter, som styrker samtale og tolerance.
- En øget tilgang af lærere med anden etnisk baggrund end dansk.
- En sekulær folkeskole, der udvikler respekt og tolerance i forhold til etnisk, kulturel og religiøs forskellighed – og f.eks. erstatter kristendomskundskab med livsanskuelsesundervisning.
- En meget høj prioritering af skole-hjem-samarbejdet med øget inddragelse af tolke.

Set med integrationsbriller skal udvikling af sproglige kompetencer prioriteres højt i form af timetal og topkvalificerede lærere. I forhold til elever med andet modersmål peger vi i Enhedslisten på yderligere 5 indsatsområder:

- Midlertidige modtageklasser for de tosprogede elever, der ikke har et tilstrækkeligt udviklet dansk sprog til at følge undervisningen på deres klassetrin.
- På skoler (og i daginstitutioner), hvor et vist antal børn deler modersmål eller kultur, skal der oprettes sprog-/kulturgrupper blandt børnene. Til sprog/kulturgruppen knyttes der henholdsvis en lærer eller en pædagog, der deler modersmål med børnene eller har en væsentlig færdighed i sproget eller indsigt i kulturen. Vedkommende har en særlig rolle i udviklingen af børnenes sprog, begrebsverden, færdigheder, og deres kulturelle selvværd og identitet, ligesom vedkommende udgør en særlig ressource i samarbejdet med hjemmet. Indskolingens klasser går forud for andre klassetrin i etableringen af sprog/kulturgrupper.
- Modersmålsundervisning i grundskolen skal være et obligatorisk tilbud i alle kommuner og i videst mulig omfang integreres i eller samordnes med den almindelige undervisning
- Øget oprettelse af lektiehjælp.
- Aktiviteter som sigter mod etablering af fælles undervisning, samvær og venskaber på tværs af kulturelle forskelle, evt. mellem skoler.
- Efteruddannelse af lærerne i dansk som 2. sprog og multikulturel pædagogik.

Som det er beskrevet i forbindelse med institutioner, vil Enhedslisten arbejde for integration uden diskrimination og på et politisk, etisk og pædagogisk ordentligt grundlag. Vi ønsker skoler, som afspejler den kulturelle mangfoldighed i Danmark. Vi afviser imidlertid tvangsspredning som løsning på en forfejlet integrationspolitik.

Alle børn skal have ret til at blive indskrevet på deres distriktsskole, hvis de kan følge den almindelige undervisning. Hvis der er plads på en anden af kommunens skoler, har man ret til at vælge at få barnet indskrevet her. Søskende til børn på skolen går forud for andre, på samme måde som i daginstitutionerne.

Vores afvisning af tvangsforanstaltninger indebærer, at vi må tage udgangspunkt i, at der i visse større byer findes skoler med ganske få elever med anden etnisk baggrund og skoler med meget få elever af dansk herkomst. For at modvirke dette, skal der sættes turbo på udviklingen af »magnetskoler«:

De skoler, der på grund af mange tosprogede børn og unge fravælges af danske forældre skal gøres tiltrækkende. Omfattende udviklingsprojekter på skolerne skal sikre, at både det faglige niveau, de sociale krav og trygheden styrkes. Udviklingsinitiativerne skal understøttes med ressourcer, bl.a. til efteruddannelse af personalet, tolærsystemer, undervisningsmaterialer og udvikling af de fysiske rammer. Væsentlige indsatser udover generel faglig og pædagogisk udvikling er dannelse af særlige ressourcecentre på den enkelte skole og på tværs af skolerne (tosprogscenter, »adfærd-kontakt-trivsel-center (AKT) m.m.), målrettet teamsamarbejde mellem lærerne, opbygning af en evalueringskultur og fokus på klassekulturen, konflikthåndtering og elevmægling.

Tilsvarende skal skoler med ganske få tosprogede udvikles med tilbud til særlige sproggrupper, integreret modersmålsundervisning og andre tiltag, som kan gøre, at skolerne tiltrækker flere tosprogede elever.

Friskoler

Enhedslisten går ind for at bevare den offentlige støtte til etablering af private pasningstilbud og privatskoler, så længe der ikke kan tjenes penge på dem. Også disse skoler skal imidlertid være underlagt den generelle forpligtelse til at modarbejde kulturelle og etniske barrierer. Et statsligt tilsyn skal sikre kvaliteten, både hvad angår undervisningsplanernes indhold, børnenes udbytte af undervisningen og deres trivsel og udvikling i skole og pasningstilbud.

Fritidsordninger

Lyst- og interessebaserede aktiviteter under pædagogisk opsyn efter skoletid har stor betydning for dannelse af fællesskaber på tværs af social og kulturel baggrund. Disse tilbud vælges tit fra af økonomiske årsager. Enhedslisten ønsker, at fritidsinstitutioner betragtes som et tilbud på linie med folkeskolen og derfor finansieres over skatten. Klubber med en høj grad af brugerstyre og adgang til værksteder samt sports- og kulturtilbud vil kunne tiltrække unge fra alle grupper og modvirke opsplitningen i etniske baserede ungdomsgrupper, der står isolerede og evt. fjendtligt stillet over for andre. Der skal også være fritids- og klubtilbud til unge ud over de nuværende aldersgrænser.

Gymnasiale uddannelser

Det gælder for gymnasier som for folkeskoler, at Enhedslisten arbejder for blandede skoler gennem frivillige valg i stedet for gennem kvoter. Det, vi har fremført omkring magnetskoler, gælder således også for gymnasier.

Som det gælder for alle skoleformer, arbejder Enhedslisten for en pædagogik, som forbinder et højt fagligt niveau med undervisningsformer, som bygger på elevaktiviteter, elevindflydelse og elevengagement. Igen ser vi at grundlæggende forhold er under pres. Det er sket under den nuværende regering og presset vil øges med indførelse af en taxameterbaseret økonomi. Den udvikling er vi imod.

Flere økonomiske ressourcer til lavere klassekvotienter, opdaterede materialer, efteruddannelse af lærere i dansk som 2. sprog og multikulturel pædagogik samt udviklingen af nye undervisningsformer står omvendt højt på Enhedslistens dagsorden – og kan være med til at åbne gymnasiet og HF for elever fra uddannelsesfremmede miljøer, bl.a. i de etniske minoriteter.

De elever med anden etnisk baggrund, som søger gymnasiet, har sjældent voldsomme faglige eller store sproglige problemer, men uddannelsessystemet skal tage hensyn til, at mange tosprogede elever hele vejen gennem deres uddannelse alligevel har behov for særlig støtte til at udvikle skrivefærdighederne på dansk.

Støtten kan have mange former og kommer også tilegnelsen af andre fag end dansk til gode:

- Udvidet brug af lektiecafeer.
- Muligheder for stifinderordninger.
- Mulighed for vejledning, som inddrager forældrene.

De særlige ressourcer, som tosprogede elever har, skal udnyttes ved at tilbyde de store indvandrersprog som valgfag.

Tekniske skoler og handelsskoler

De erhvervsrettede ungdomsuddannelser har en række gode forudsætninger for at tiltrække en bred gruppe af unge. Formålet er ikke længere abstrakt, men konkret erhvervsrettet. Også disse uddannelser har imidlertid mærket kniven med store klasser og nedslidt udstyr til følge. For disse skolars vedkommende vanskeliggøres progressive og langsigtede tiltag af taxameterordninger baseret på 5-ugers elevoptællinger. En bedre og mindre sårbar økonomi er nødvendig, ikke mindst for at styrke integrationsperspektivet.

Generelt vil vi pege på 3 forhold, som har betydning for lige adgang til en erhvervsrettet uddannelse.

1) En del af de unge med anden etnisk baggrund har sproglige problemer i forhold til de krav uddannelsen stiller, dvs. at der bør sættes på:

- Muligheden for forlængede forløb med særlig vægt på sproglig forbedring.
- Lektiecafeer skal integreres i det obligatoriske undervisningsforløb.
- Supplerende fagkompendier på relevante sprog.

2) Der er behov for bedre vejledning, der muliggør inddragelse af elevens familie:

- Større muligheder for tolkebistand
- Adgang til ansættelse af såkaldte stifindere, problemknusere med indsigt i kulturelle og sociale barrierer.

3) Endelig er der det helt store problem: mangel på praktikpladser. Ikke mindst tosprogede elever på erhvervsuddannelserne lider under den generelle mangel på praktikpladser.

- Skolerne skal opprioritere virksomhedskontakten for at skaffe flere pladser.
- Offentlige udliciteringer, indkøb og tilskud skal kombineres med krav om uddannelsespladser.
- Skolepraktikordninger skal fortsætte og udvides, så længe der er mangel på ordinære praktikpladser.

Enhedslisten afviser ikke, at der kan være mange veje til uddannelser og anerkender, at en mere praktisk indgang til faglige uddannelser kan være en mulighed for en gruppe unge, heriblandt en del med indvandrerbaggrund. Den mulighed er ganske vist allerede til stede i dag, såfremt virksomheden ønsker at starte lærlingeforholdet på arbejdspladsen, men vi er åbne for nye veje i tilrettelæggelsen af uddannelsesforløbet. Vi afviser imidlertid at reducere uddannelsens kvalitet. Mere praktik i starten skal derfor modsvares af en ret til teoretisk opfølgning senere i uddannelsen. Smalere og barberede uddannelser resulterer blot i udskilning, når der skal ansættes.

Arbejdsmarkedsuddannelser og voksenuddannelser

Cirka en million voksne danskere har utilstrækkelige læse- og regnefærdigheder i forhold til de krav, der stilles i arbejdslivet. Dette leder i disse år til en øget polarisering af befolkningen: Der er de uddannede og omstillingsparate, og så er der dem, der ikke har lyst eller mulighed for at få mere uddannelse – og det er navnlig de sidstnævntes job, der er truet af globaliseringen. Men samtidig er uddannelsesaktiviteterne på danske arbejdspladser i frit fald. Det gælder både rent faglig og almen kursusvirksomhed.

Milliardbesparelser på tilskud og manglende interesse fra virksomhederne betyder at ufaglærte ikke bliver efteruddannet. Når der snakkes integration, er uddannelsesmuligheder for den store gruppe af

voksne ufaglærte med indvandrerbaggrund helt afgørende. Såvel ud fra egen arbejdsmæssig situation som for den betydning, positiv deltagelse i uddannelse har for de pågældendes børn. Afgørende for mulighederne er information, økonomi og et arbejdsmæssigt perspektiv.

Enhedslisten arbejder for en større aktiv indsats fra fagbevægelsens side. Et større direkte ansvar må pålægges virksomheder for at åbne sig og være i direkte kontakt med udbydere af kurser og uddannelser. Uddannelserne skal foregå i arbejdstiden og på arbejdspladsen. De ansatte skal sikres opsparring af uddannelsesforløb. For arbejdsløse skal såvel direkte faglige som erhvervsforberedende kurser i almene fag ses som et uddannelsesstilbud på linie med folkeskolen og ikke pålægges gebyr for deltageren.

Videregående uddannelser

På alle samfundsområder er der behov for, at uddannelsesmønsteret i højere grad afspejler befolkningens sociale, kønsmæssige og i denne sammenhæng etniske sammensætning end i dag. En skæv rekruttering til de fleste mellemlange og lange uddannelser afspejler naturligvis i høj grad de omtalte uligheder og forhindringer på tidligere uddannelsesniveauer. Dette er i sig selv et stort problem, men samtidig lægger manglen på lærere, pædagoger, vejledere m.m. med indvandrerbaggrund en begrænsning på udvikling i andre ender af uddannelsessystemet. Derfor må de videregående uddannelsesinstitutioner i dag overveje, hvorledes de kan bidrage til et så åbent uddannelsesmønster som muligt.

Det kan være ved støtteforanstaltninger, der også er nævnt i forhold til ungdomsuddannelserne – f.eks. studieworkshops og en udbygget vejledning – gerne med »stifindere«, der selv har en ikke-dansk etnisk baggrund.

Men også en række grundlæggende forhold skal ændres.

De sociale betingelser for videregående uddannelse – primært en SU, der faktisk rækker – er også af væsentlig betydning for at få nye grupper til at gennemføre en videregående uddannelse. Det gælder de etniske minoriteter, men også de etnisk danske unge, der kommer fra uddannelsesfremmede miljøer.

Arbejdsperspektivet efter uddannelse skal styrkes. Perspektivet for offentlige og private virksomheder må være at tilstræbe en medarbejdersammensætning som afspejler samfundet (jf. afsnittet om arbejdsmarkedet). I det ovenstående har vi endvidere påpeget en række særlige opgaver i uddannelsessektoren, som folk med indvandrerbaggrund har særlige forudsætninger for at løse.

Endelig skal – især i relation til de videregående uddannelser – nævnes behovet for et udbud af supplementskurser, der matcher behovet for at kunne udnytte den uddannelse, som mange – mest flygtninge – medbringer fra hjemlandet.

Integration er deltagelse

Uddannelsessystemet skal åbnes, men det afgørende element i en vellykket integration er deltagelse. At børn og deres forældre, unge og voksne brugere forholder sig til uddannelsessystemet, udnytter mulighederne og påvirker systemet med krav og forslag.

At de voksne interesserer sig for og deltager i forældremøder. Deltager i forældrebestyrelser og skolebestyrelser. At børn og unge engagerer sig i elevråd og elevorganisationer. At de voksne ønsker medlemskab og aktivitet i faglige organisationer.

Det vigtigste perspektiv ved at åbne uddannelsessystemet for alle er at inspirere til deltagelse.

Som vedtaget af Enhedslistens Hovedbestyrelse d. 20. august 2005.